המאסף

חדש כסליו תקמה

תולדות המינים הטבעיים

כל הנמלאים הנמצאים, על פני הארץ ומתחת לארץ חלקו חכמי מחקרי הטבע לשלשה סוגים, והם סוג החי, סוג הצומח, סוג הדומם. סוג החי (טיערריך) יכלול כל דבר אשר בו רוח חיים, מרגיש, ויש לו תנועה רצונית, ויפרדו לשלשה מינים. (א) מין ההולך על ארבע, נשרם מכוסה צעור ובשערות, מוליד בנים, היונקים בשדי אמם, עד כי יגדלו, ולכן יקרא חיות מניקות (זויגטיהרן) כמו הארית השור החמור והדומים הרבה, ונם מין האדם כללו בזה המין. (ב) העוף ההולכים על ארבע ומולידים בנים, נכלול במין הזה. (ג) כל אשר יש לו שתי רגלים, וחתת שערות נוצות, וכנפים להם לעוף תחת השמים, והמה מולידים בנים, והם יולדים אפרוחים לעת מועד, מחום האם הרובצת על הבנים, ויכולבלו מאמותם עד אשר יגדלו, ונקראו עופות (פעגל). (ג) כל אשר יש לו במקום רגלים, סנפיר לשוט במים, ושערם מכוסה בקשקשת, והמה מולידים בנים, ומהם יולדים בניהם אשר מיום לאמם החוצה, יוכלו לשוט במים, ולהביא לוכל לנפשם בלי עזרת אמותם, ויקראו דגים (פיסע). (ד) כל אשר רוח חי במים ובישבה, ונקראו בשמותם (אמפיביען) (א), ועל הרוב מולידים בנים, והם הולכים על ארבע רגלים, ובהם יאמרו ג"כ במים, כמו העקרב,

(א) ונראה מזה המין גם בתורתינו, כמ"ש תהומיו הרמ"ק בפרושו, בויקרא י"א ל"ה.

הלב , הלפרדע , ומהם מחוסרי רגלים כמו הנחשים ודומיהם .
(ה) יכלול חיות הקטנות מחוסרי רגלים ועלמות , גוויתם ,
רך , ומרחה דמם , לבן , מהם מלידים בלים , ומהם מולידים
בנים , ומהם רוחשים על הארץ , מתכווצים , ואחר כן
פושטים עלמם , וע"י זה מקנועעים ממקומם , ונקראו
רמשים (ווירמער) . (ו) המין הזה יכלול חיות הקטנות ,
מכוסים בעור קשה , ובשרם שריוני (זיינשניטטע) , ובראשם
שני קרני הרגשה (פיהל הערנר) ובהם ימשמו לנה ולנה ,
לדעת להם דבר מה עומד לנגדם , ועל הרוב יש להם כנפים
לעוף , ועינים הרבה לראות , והרבה רגלים , כמו לשמיית שמונה
רגלים , לסרטן , עשרה , ולאחד הנקרא בשם מרבה רגלים
(ז) (פיל = פוס) . ב' מאות רגלים , ונקראו שקלים (הינדעקען) .

בל המינים האלו , שונים זה מזה בתנועתם ובמאכלם ,
במושב ובטבעם , כי המה רוחשים או רצים , דולגים
או הולכים , זה יעוף בכנפים , וזה ישוט במים , לזה לומן
הלב , ולזה מוך בלבבו , מהם עלים , או זריזים , מהם
לובשים בשר , או ירקות , עשב השדה , או פרי העץ , זה
לובש בחום , וזה הקור , זה חומד למדברות , וזה למושבות
בני האדם , ולכן הבורא ב"ה יודע בחכמתו העליונה ,
טבעם ומהותם , כדין ויחד לכל אחד מהם , מקום לשבת
ארחי ונאות למזונו וטבעו . עד הנה דברתי מהחיות ומינים
בכלל , ועתה אדבר מהם בפרט , אחפש כל אחד את שמות
כולם על שפתי , רק מהמפורסמים והרגוים לחזקקם בלוח
זכרוננו . ואתחיל ממין א לספר מחיות ובעלי

ה א ר י ה

מכורתו ומולדתו בחלק אפריקא (ג) , ונמצאים כארבה לרוב
תחת קוו החומי , גבהן שלשה עד ארבעה רגלים (ד) ,

(ב) עיין בביאור הנ"ל .
(ג) בחלק אחד גם בחלק אסיא , אבל מעשים בזה , וגם הינם עלומים וחזקים כהשוכני אפריקא .
(ד) שם מדד , והיה חני בקמה .

תרכו תעצה , ותוּפַר וכבו כשלם תמות , שערו תדמדם שקערורת (רעטעליך בּרוין) תרוכות ומסולסלת על הרקם הלוחר והמוה , רקתו עב כרקם תחול , שפתו העליונה נסדקת , מאכלו בשר חי , ובכל יום לפחות חמש עשרה ליטרקות , ומשפתו , בשר נמלים וקופים , ימי חייו מניעים לעשרים וחמש שנים , וחם בגבורות שלשים שנה . עודנו רך בשנים , קל הוא ברגליו מאוד , לדלג על הארץ הרחק כשש אמות , ולכן מעונתו ומגורו בארץ שוחה ומשוחה , מדבר ומלחה , אשר בו תרמוס כל חיתו יער ובהמות שדה , ובלחתו לערוף טרף , יבב במסתרים ויארוב על כל העובר לפניו , ויפול על השלו והשבי , לופף בזרעותיו רומס ברגליו ויקרע סגור לבו , עד תוחו בערפו ויפלפלהו , ועלמותיו ישבר ויגרס . וחם מרחוק גרחה חליו השלו , חו ילדו כחיל , וכשעיר יריקד , ולח יסוג חחור מרדוף , עד כי השיגו ונפל בעלומיו . חכן חם זקן הוח וכח בימים , ולח יכול עוד לנוד גיד ולהניח ערף כלפניו , וילך הלוך ונסוע למקומות בני האדם ומובאותם , להרוג בשמניהם מאדם עד בהמה , משור עד שה , לח יחל לזקן , ונער לח יחון , כל הקרב חליו יומת .

האריה עשוי לכלי חת , כי הוח גבור עז ועשוי מכל חית השדה על פני האדמה , לפניו יחרדו כולם (ה) , ושחתו בבעתה מקטנם ועד גדולם . חין ערוך חליו בכל חית הארץ ומי ידמה לו ויסוה ? מי לפניו יתילב כי ירעב ויתקלף ? דלקי פניו כי יפתח ויגל כפל רבבו מי לח יירח ? הן בתתו קולו ההולך למרחוק כקול רעם בגלגל , וכנהמת הים בועפו , חיל לחוחם פחד ורעדה ! מי יכלכל מרחיקו ? עיניו ככדורי חש מתבכים בחוריהם כלהט החרב המתהפכת , נרקים ולפידים יהלוכו וגחלים בערו מהם ; שנין חניך וחרב , בהם עלמות כלפיקי נחושה יגרס וירקעם כחבק דק על פני האדמה ;

(ה) לבד הפיל , סוס היאור [ניהלפערד] וקרן הלף [נילס הארן] חשר יקבל חליו ויבלמו , גם החזיר הקוטי [שוויין] ימלט עפעו מקנו , מכלי יכולת לגשת חליו ולהכריע לו , משכיבים בגדון . וגם לימח המפגיע על הארי כמ"ש ומלבר ממנו במקום לחת ליב .

בלשונו התורה מלוך וחדש בקצר מלועט וחרב פיפיות / ילחך
הבשר מהעצם / כלחוך השור את ירק החדשה ; בעברתו
קשמר שערות בשרו כקורן על רקם ההר / ויעופפו לגבה
ולגבה / בלי תנועת רגלו וגוויתו / לפרבע פלוח השמים /
הן יחפון וגבו / ויגיעהו כנוע רגש שבולת מפני רוח סועה
וסער / מי יגיד אליו ויבי ? גם לפעמים החדש חל מפניו .
כי בחרון אפו לא יחת מפני איש / ולא יגוב מפני חרב / לרעש
כידון יסחק / ומופך בוז על בן קשת / וגם אם יסובו עליו
בעלי חניש / הכוהו פלעותו ויגיחו בגליותיו בני תשפחה /
הוא בגבורה אפו לא יגוב לאחור ועורף לא יפנה / עד יפלח חץ
כבדו / ותשתפך עליו נפשו : הן אלה קלות דרכיו / אלפים
עשה שיריאו מלפניו כל חיה השדה / לבן לו הגדולה
והגבורה / ולו יאתה המלוכה על כולם . וגם נפשו יודעת
זאת במאוד / כי נבה לבו בחילו ויעניקהו גאוה / בהוד והדר
יגמא ארץ ולפניו תדוץ דלקה .

ואולם גם נזדמן לבן וגידו החזקה / נתן אלהים לאיוב לעגות
מלפני בני האדם / ולהכניע תחת כפות רגליהם /
כאשר דבר ה' (1) / ומורכם ואימתכם יהיה על כל חית הארץ :
כי אם לו יאבר עז ואומץ / יקר כח וגבורה / הלא מלא ה'
לואם נחכמה ובתבונה לחשוב מחשבת ערומים / להחפשו
במזימות חשבו / ולגלגו ברשת אשר טמנו לרגליו / כאשר
שמענו גם ראינו מתגים השחורים והכושים . כי התגים הלא
גבורי לילי / יום יום לוחצים / ונפשם נפקם / למעוני וחורי
ארזות / ולעת לאת הלילה (2) / ממעוגה / להם ערף
לציקה / המה קמו מהחורב / וימהרו וינולו גורי הארזות
מעמה / בעולל קטנים ונעירים לימים / ויאספו לואם / אל
קוך ציקם / וילמדום לרעות בחוץ עם עגל ושור יחדיו וחין
מחריד / או לעשות מלאכה כאשר ספרו כותבי העתים מהשר
אשר היה ברומת ושמו מתרקום תנטתיוס / אשר רכב על

המרכבה

---

(1) בראשית ט' כ'.

(2) לא נמצא שם נקבה מהריים בלשון הקדש / רק מן לביא מלאנו לציאה / ולביא
ולאי שמות נרדפים המה .

במרכבה / הנמשכת מהרבע תריות תחת סוסים • ובעמים לוכדים אותם בערמה / כי המה טומנים שחת לנפשו חופרים בור עמוק / ולמסך הבור פורסים עליו דקיק וקנים / ויקחו אחד לחוו מהבקר ומהנפן בעודנו חי / ויפרסוהו על פי הבור / וכשמוע התריס קול הלחן / או ברעותו מרחוק / וירץ אליו בחמת כחו / והוא לא ידע כי על סכנה יהלך / ורגש הוגן לפעמיו / ויכול שמה בנור תחתיות / והשודד נספח לשדוד • וברעותו כי כלתה אליו הרעה ואחד מהם ממנו / או בוגת פניו תכסה / יסב וידום ולא ישמיע קולו / יהן לפד רגלו / ופיו למחסום ורסן / שומר מנות אדוניו / ולא ימרה דבריו / כי נפל פחדו עליו • ובלעדי זאת / ידענו מהריות אשר בקרב בני אדם מעוגתם / אשר ילמדון לירוא ממנו / ויגוסו לקולם / ויכירו כי לאדם לבדו נתנה הממשלה / ובלעדיו אין עוד על הארץ / באשר ידענו מעם הנקרא האטענטאטען (ח) / אחד מהם / בעת חניתו / בקליו ובקשתו / יגים הרבה תריות / גם בשיפס ועפס / אחריהם ירהמו / וילילו המלקוח והשלל / פעודו בכפו •

הבושים זוכחים נורי התריות / ואחי להם הנשר לאכול / ומהעור עושים כל מעשה / אדרות וסמלות לעורם ולכסות את נשרם / או מוכרים אותם חיים לאנשים אחרים / והמה יביאום לערפקא / להראותם לעין כל / במחיר כסף אשר ישית אדון התריס / או מוכרים אותם לנשרים ומלבי ארץ והמה יניחום בתוך גן החיות אשר להם לשחק בו / ולהתענוג בני האדם • והנה עד עתה דברנו מתכונת גופת התריס (ויינן הערפערליכן טייננשאפטן) לבל ממדותיו יגיע לנו בספור הזה אשר בפרו רושמי הקורות ממנו •

לאיש אחד לכורי / מתושבי רומי הגיבה היה עבד / ושמו אנדרוקלום / וילך האיש עם עבדו אנדרוקלום לאפריקא לגור שם חודש ימים / ויהי כאשר יבר אדוניו אותו שמה

(ח) אנשים האלה יושבים בחלק הדרומי מאפריקא / בתוך הנקרא קאפערלאנד / ובקראו בשמותם האטענטאטען / כי עם עצמי לבדו הם / תאכף פחדתרת / יושבים בהרים / ויודעי ניד עד מלוד •

שמה יוסף / ויענהו נסנלותיו / וילחם העבד לנסוע וינרש
מפניו לגור בחצר ימלך • וכנסעו יום או יומים כחוש היום
בארץ ניה וערבה / מדבר וחרבה / ויתעלף ויצא במערה
לחפות מחום השמש ולהנפש שם עד כי יבוא השמש ואחר ילך
לדרכו / ויהי בבואו במערה / ויבוא אליו כפיר אריות והוא
נועץ על רגליו / שואג ונוהם ויתן בככי את קולו / ויריע
את רגליו ויניחהו בחיק האים / לאמור (ט) : רפא נא לי !
חיל לחזוה ורעדה את האים / ותימות מות נפלו עליו / ברחותו
בחרי קולך וקרוע אליו / אך בחצר הקריב ועמד ממולו כאיש
נגוע ומוכה וכגבר אין חיל / ותחי רוחו / ויקח הדבל בידו
וירץ / מתחת כפת רגלו כפיים מעץ תקוע / ועל שפתו דם
ומכה ערוכה / וימהר האים ויחלוץ העץ וימץ הצריח ממנה
ויחבשה כפי כח ידו / ותחי / ובחצר רחה הארים כי עלתה
תרוכה / וברפא המכה / ויחמ לקראת האים מאוד / ויזרהו
בדרכים טובים כי לבבו שלם עמו / ורב תודות לו ממנו על
חסדו ושובו / וכי נפשו תוקה מאוד לשבת יחד כרעים ואהובים •
ויואל האים לשבת עם הארים כחצי שנים / ובכל יום ויום
בחצר שב הארים מלידו / ויתן לפני האים לאכול ממיטב הציד /
ואת נאכוה לכל הארים / ומקץ חצי שנים ויכסוף לנדרלקחת
לארץ מולדתו / ויאמר בלבו מה לי פה בחברת הארים ופריץ
החיות / ולהסתר מנגד עיני בני האדם / ולבבי נע ונאנחה
למקומי וארץ מולדתי / כי תרבו לי הימים פה / וחמת תדוני
סבבה / ושכח את חצר עשיתי / והמעל חצר מעלתי לא יזכור
עוד • ויקח האים לעת ערב את הארים לערוף / ויפח את רגליו
ללכת לארצו ויבוא עד לפני שער העיר רומח • ערם יקרב /
מלחוהו שומרי החומת ויכירוהו / ויגישוהו אל תדוניו לדעת מה
יהי עליו / ומה יעשה לו • וכרחות תדוניו תוהו / וימלא עליו
חמה וקלף גדול / וילו עליו לאמור הנו תוהו בשחוק החיות (י) /
למות

(ט) מלת לאמוד פרושו זחרנזתו לפעמים בלשון דחם אל פיל הייתם / או / דחם
אל פיל היימן אחלל -

(י) נראים הדברים אחת ברוחת לחצעונות תנשים / החשיבו יחד במקום נדול ודחבת
ידים לחצר לו חומה מסביב / חיות קטנים עם נדולות מחיים שונים והשונים
שם

לומר שם , ויעשו כן . והנה בתוך הבתים לשחוק , היה תריס גדול ונורא , בלעדו רעשה הארץ , ויתמרמר ב היום הנדרהקלום וירץ אלין בעברה ועם , וכאשר הקריב , וכפסע בינו ובין היום , ויעמוד משתאה ומחרים , וילקח לומו בלשונו , ויכשכש בכלב בונבו , ולץ זע ממנו , ונם היום נרוח נסערה ונלב נכאה , נשא את עיניו וירא את התריס ויכירהו , ויפול על לוותיו וישקהו , וכרחות העם , לדבר הזה , ויתמהו היש ב רעהו , וילו הקיסר להניח הנדרהקלום לפניו וישתלהו , מה זה ועל מה זה ? ויספר העבד את כל התלאה אשר מצאתהו בדרך , נם שבתו ומלונו בטערת התריס , ויאמר אל הקיסר , הנה הקרה ה' לפני , בחמלתו עלי בעת הוסף התריס הזה , אשר נלבד כמוני לחר הפרדי ממנו , לץ שבח חסדו ורחמיו , ולץ שקר בחמונתו , כאשר עיני תדוני רוחות , ועתה תיקר נא נפש עבדך , העומד לפניך , והוציאני ממאסר הזה , ואל תתני בנפש נרי הקמים עלי , ושמוע העם דברי העבד וקורותיו , ויבקשו ויתחננו כולם פה אחד לפני המלך בעד נפש העבד , ויעש המלך כן , ויתן לו נם את התרי' למתנה . ויקח היום הנדרהקלום את התריס ויעבור עמו בתוך העיר בחוצות וברחובות , וכל העם שמים ושמחים לקראתם , ויקראו לפניהם לאמור , רזו הנה הקדם רופף התרי , והנה התרי ריע ותוכב הקדם !

גם מנדיבות האריה ספרו לנו כותבי העתים
הספור הזה , ולרוב יפיו אעתיקהו הנה .

בְּלָאנְדֶן הנירה במדינת בריסלטיען הנדולה , עוברים תמיד לנכחי העיר , למקלן ועד נדול במחיר כסף אשר יעריך בעל התריס

זה לזה , לעזרו מלחמה וקרב ולהלחם היש עם רעהו , ואשה עם לעומתה , וגם העבדים המורדים בתדוניהם , לו כי יהיה בהם רעל אשפע מות , מפרו לשחוק היום לחות שם , והתלן והשריב יושבים על כסאות בעליות מרוממים ממעל התומה , וכל העם עומדים לפניו , לראות במעט מלחמתם , ולשחות בהם ; והעתקתי (עהירנפעלט) בלה"ק שחוק התיות ע"ד הכתוב יקומו לץ נעדי ויחקו . שמוא , כ' , ג' , י"ד .

מחריב, והלוים אשר אין ידם משגת די הכסף, תמה יביאו
את הכסף, למחית הארי מכל מאכל אשר יאכל, כלבים
וחמורים ודומיהם, ויש היום ויבוא לים אחד מתוך הבתים
לרחוץ את הארי, ועל זרועותיו כלב קטן ורך מלוה, יפה
מראה וטוב לעינים, (אשר גזל מעם אדונו בחוצות או ברחובות)
ויתנוהו בזכרון לפני הארי.

הכלב נבעת ונבהל מאוד ממראית הארי ולא קם עוד רוח
בו מפניו, ויפול לאחור וירים את רגליו, כאשר
ירים החיים את ידו, כי יעטוף ויסוף שיחו, בקצת רוחו,
והארי ברחמו הכלב מושלך מרגלי בוכה ומתחנן לפניו, נכמרו
רחמיו עליו, וירחמהו בעיניו, ויריחהו בריח חפיו, ויניעהו
לעמים ושלם כה וכה ברגליו, ועיניו לא תסבע מלראותו,
כי נכספה נפשו לשבוע בחברתו וכאשר רחה בעל הארי את הדבר
הזה ויבא קערה אחת מלאה בשר ויסם לפניו, והארי לא קם
ולא זע ממקומו, ולא שעם מאומה, רק עיניו תמיד
משוטטות על הכלב הקטן, לאמר לו, לכול אתה ושתה
על קירק! אחר כן שכבה לימת הכלב מעט, ויצב רוחו אין
ירח את ריח הבשר, ולא יכול עוד להתאפק, ויבוא אל הקערה
בדחתא וברעדה ויאכל, ויבוא גם הארי אליו בלאט לאכול עמו,
ויאכלו שניהם יחדיו, עד כי תמם הבשר.

ובין היום ההוא ומעלה, לא מש הכלב מתוך סוגר הארי,
בלילה שכב בין מרגלותיו, וביום עמד לפניו לשחק,
לובל מלחמו, וילקק ממימיו, ובכל עת אשר יוסם לפניהם
לאכול, יד הכלב היה בו בראשונה, ויקח המאכל לתת ברגליו,
לבלתי נתן להארי לאכול, ומוך הנדיב, ברוחו הנדיבה התאפק
ויעמוד מרחוק, עד אם כלה הכלב וישבע, ואחר לכל הארי,
הנשאר לו ממנו: גם אם נרדם הארי וישן, הכלב עוד נפשו
תיגו מניח לו ליישן, פוסע על רגליו, וינשכהו בקנוך חוגו,
חורן בלשונו, עד כי קדד שנתו מעיניו, ובכל זאת לא חרה
להארי עליו, ולא נקעה נפשו ממנו, רק בתמימות תומו,
נשוא נפש לו על כל כשליו וחטאתו, עונו ופשעיו, והתעלם
עמו כל הימים.

אחר הדברים האלה כמלוחת להם שנה תמימה / ויחלה הכלב וימות • ימים רבים חשב התריס בלבו / לולי יען הוא / ותרדמה נפלה עליו / ובעבור זאת / בכל יום ויום הניעהו ברגליו הנה והנה / והריחו בריח לפיו להעיר משנתו / וכאשר תרכו לו הימים / ותוחלתו נכזבה / וידע כי מת הכלב / ויפן ממנו ברוח נסערה ובמרת נפש / וילך במסגרתו פעמים ושלש / הלוך ושוב / משחקת ומחרים / ואחר כן שב אליו / ויסף עוד עיניו עליו בחמלה / ויפח לתת קולו וינהום • ויתאבל על לחוכו מאוד / ויתעב כל תוכל לשר שם לפניו לאוניו / גם כי עשה מטעמים לשר אהב ויבח אליו / לא פנה אל האוכל / ולא שעה אל המטעמים / ולא טעם מהם מאומה / ויחשוב בלבו להוציא הכלב המת ממסגרתו / ולא יכול / כי התריס נלב עליו לשמרו / וכל הנוגע בו לא ינקה / וירא האוכל כי לא יוכל לו / ויקח כלב חי אחר / ויעמידהו לפניו / (כי אמר בלבו / זה ינחמהו וינהם ממנו מזרו) / וכראות התריס הכלב השני / קם בחמתו ויפול עליו ויטעטו / ויפן הנקרים לתרבע רוחותיו / כי נעלב מאוד על בחירו אשר רצתה נפשו בו / וימלן להתנחם רק מתרפק תמיד על דודו / וינשר פעמים רבות עליו / פיו על פיו ועיניו על עיניו / יקחהו בין זרועותיו ויחבקהו וינהום עליו / כאמר הלא על כן יחודו / וכחים על אשת נעוריו / ככה עשה התריס מדי יום ביומו / ומקץ חמשה ימים ויטבח לאוניו בבוקר / וימלא התריס את טובב קרנה ורמצו על רחם הכלב ידידו •

נָבָל ! לֵךְ אֶל הָאֵרִי מֶלֶךְ הַחַיּוֹת
וּלְמוֹד מִדְּרָכָיו, אָדָם לַהֲיוֹת !

אהרן האללע בהרופא מהור"ר וואלף זיל •

מדרכי הלשון והמליצה

מאמרי יבל בן הגי לבית דברי

מאמר ב'

ה"א הידיעה

הפרד לגבי מינים

ח"א המחלטת וה"א המבדלת

חשם הכללי אשר הוסם בלשון על דברים רבים המופלים תחת מין או סוג אחד, יסודו כנודע על הקדמות הדברים האלה בענין המעמיד אותם. וכאשר הם נתחת עלמים נפרדים, יהי' נ"כ לכל אחד מהם הבדלו המעמיד אותו בפני עלמו. לבל תניחנו נפשינו במחשבתנו את ההבדלים מכל חים וחים, ועי"ז יעמוד לנו המעמיד סמיני או הסוגי. וא"כ כל כללי הוא דבר מופשט בלבד, ואינו מוחלט בתמת. למנת אי אפשר לנו לשפוט משפט מה על דבר מופשט, ולעשותו נושא מאיזה נשוא, אם לא נחליפהו במחשבתנו לעלם קים, וזה משפט הה"ח. דרך משל, רעיון חכמה הוא שם מופשט, לפי שאינו עומד בפני עלמו מבלי שיחול על נושא אחר, ולכן אם נשפוט עליו לאמור, החכמה תחיה את בעליה, הנה הה"ח תחליפו אותו במחשבתנו ונעשהו כעלם קים בפני עלמו, המופל תחת הכללי הוא. והוא הדין לכל שם כללי, כמו ארם, בהמה, אבן, אם נשפוט עליהם, נאמר האדם מדבר, הבהמה נבערת מדעת, האבן כבדה, וכן כולם. ולזה נקרא לאותה הה"א בשם המחלטת.

ולפעמים תבוא הה"ח על המוחלט בבר, להבדילו משאר חיטים נפרדים מאותו המין. כמו כן יאמר המלך, שהכונה על מלך מיוחד ומוחלט בבר בזמן, ולא לאמר יאסד מלך אחר היה שערו מלך אחד יהיה מי שיהיה, ולכן מבדילו הכותב

עקה משאר מלכים ע"י הס"ח , להודיע על חיוב מהפרעים ירמז , דהיינו הוא המזכר כנר . וזהו היח החא"א הידיעה החמתית , ואנחנו נקראת נ"כ נשם הכינדלרת . וכל ה"ח הגלוים חנל שם שהוח נושח חיוב פעל המונבל נומן העבר חו העתיד , והוח ח"כ חו היה חו יהיה מוחלט נהכרח , נם היח תהיה מחותו המין . וכמו כן כל ה"ח הגלוים חנל השם המחותר חח"כ חו בשם תותר גרידת כמו העיר הגדולה , חו נמחמר שלש ע"י חנור מלת חשר כמו הארץ אשר עברנו בה .

ומערה חנין ידיעה נרורה , למה לח חנות הס"ח הוחת לפני שם פרטי , כי הוח נעלמו מחליט ומנדיל כנר העלם הפרטי חשר יכונה נו . נם חשר לח חנח לפני השם הנסמך , להיות מונדל כנר ע"י הסמוך . ודין הכנוי כדין סמוך .

ומאשר דנרנו לעיל קרחה שלדעתנו יהי' יסוד שניהם , המחלעת עם המנדלת , נחינות הוא והיא , שהנחתן על פרטי מוחלט נרידת (ר"ל שלח תתערב נהם עוד יחס לחר , כמו חני וחתה , שהנחתן נ"כ על פרטי מוחלט , חנל כנר נתערב נהם יחס המדנר חו השומע) , ויהי' טעם החת הוא (המכונה נשם) חדם מדנר , ועשם השני הוא (הנפרע) מלך נוח , וכן כלם , ויש לתת טעם לחר נזה , חשר לין כחן עוד מקומו לנחרו , ואולי יבוח ח"ל נמקום לחר .

ובדי להעמידך על לחתת ההפרש שנין המחלעת והמנדלת , רחה נח ונפוט : שם חומר חל תקרב הלום , כי השור נוגח , חו שם חומר החרי עורף , הכלב נושך , השור נוגח וגו' , הלח יהיה הרחשון נטעם הס"ח המנדלת , והשני נטעם המחלעת , והמשכיל יקים מוח על השחר .

י — ב — ל

משלי מוסר.

העכבר ובנו.

העכבר ילך נן / ויקרא את שמו פלטי / לאמור מי יתן
ותפלט מן החקול בני : ויהי ביום ההמלו / יום
התלוקו לעשות ולבוא לעשות גם הוא לביתו אביו : ויקראהו
אביו ויאמר אליו / שמע בני אתה עובר היום את גבול ביתנו
לתת מחיה לפניהו : השמר לך מאוד פן תנקם במהמורות
אשר עשנו לנו ליהו / כי רבים רודפיהו / והחתול עולה על
בלם : הרחק הרחק את פעמיך ממנו מאוד מאוד / ואל
תעמוד בכל אשר יניע כף רגלו / כי עז כמות הוא בורק ושן
מגיל : נראותו רחה כי רעה נגד פניך / ביתך המלט אל
תאחר : ויען הנער אמנו ויאמר / אל תדאג לי אבי : הנה
אכל אני לראות בהע אשר ימלאני / לא כי ערום ועריס ואל
יקראני אסון / וילך : ויהי הוא אך ילוא מאת פני אביו /
וירץ את הבוא עומד לנגדו : ויחרד חרדה גדולה על המראה
הזוה / וימהר וישב לביתו : ויצעק לקראת אביו לאמור /
רחיקיהו אבי רחיקיהו / החויב הגדול והנורא : הנה הוא עומד
פתוח על אדבע רגליו האבוהים / ואבוה מעל גבוה ראשו עליהם
מגיע השמימה : ומאחת לראשו הוד קדושתו תלתלים / בנופה
אפו יגערם ויטלטלם : וילח את לבבה מעיניו ועצם מנחירין /
וירמום ברגליו וידי נחמאו את עפר הארץ : את כל זה רחיתי
ויבול לבי / ואחוץ להמלט על נפשי : וידע אביו בי הבוא
קול אחריו בנאוני / ויצחק לקולו ויאמר לו : אל תירא וא
תפחד ממנו / כי לא נבא הוא לנו מתמול שלשום / לא יוקי
זה : לך בני שוב לדרכך / רק מהחתול ירא ואת מצותי שמר :
ויוסף הנער ללכת / והנה השור למולו / ויחרד עוד שנית
ויאמר וירץ אל אביו : ויאמר אבל עתה רחיתי את לויתן הקשה /
הנה הוא בעל קרנים / וזנבו כל הקרוב אליו נהם ינגח : וגם
את עינו רחיתי אשר עברה ואש בקובו / וכו יתנכר רעהו :
לא רחיתי בחים רע הוה מעוד היותי על האדמה / ואחוץ

להמלט על נפשי : וידע עוד לביו כי חנם פחד ירין דבר ,
ויען יותם ויאמר , גם זוח לא יזיקך בני : לך שוב לדרכך ,
רק את מצותי שמור וחיה : ויוסף עוד לצאת , ולא שב
כפעם בפעם , ויותר גם מן המועד אשר אמר לו לביו : ויהי
כי פנה היום והנה זוח שב אל ביתו , ויאמר לו לביו מדוע
אחרת לבוא בני : ויען העבבר הרך ויאמר , יען אבי כי מעת
לאתי עד עתה השתעשע בנך במראה יפיך : אלא זוח
חמדת לב ועיניך , אשר זוד עורו הדר לו , חברבורות שחורות
על לבנות : ובכל זה לא יגאה לבו , כי אם הלוך ילך לקומו ,
ויכוף כאגמון ראשו : מה יקר לי רעותו , אבל אבי כוח לא
ירע לי : ואנכי השתע אשתע באלהים אשר ברואני , כי אין
יצר מחשבות לבו רק טוב כל הימים : גם הנה זה פעמים אשר
נחתי את לבי לבוא אליו ולדבר עמו , אבן ירחתי לגשת אל
הקדוש הזה ואני מנער : ויען יותם אביו ויאמר , שכל אין
סודה לאלהים אשר מנוך היום מבוא בדמים , כי רחים את
שונאיך כניס אל פניו ותנגל נפשך : אלא זם החטוב אשר תמרתי
לך עבור מעליו פן תספה : אל תביט אל מראהו , כי חנוך
יתניף בו : והרעה אשר זוח חורש עליך עמונה בקרבו , כי גם
תקע החמס את אהלו :

אַךְ לֹא לְמַרְאֵה עַיִן יִדִידִי תִּשְׁפֹּט !
כִּי יְהֹוָה חֵלִיק אָדָם רָשָׁע בְּעֵינָיו ;
לְמִצְוֹא עֲוֹנוֹ מִתְרָאֶה כְּעָנָן ;
לִבּוֹ מְקוֹם הָרֶשַׁע וּפָנָיו מְשַׁקֵּט .

י — ל

בשורת ספרים חדשים

אמר המתוס מעה , הסבה שהכריחני לקרבה אל המלכה
זוח מה שאומר , תנו קהל עדת ישראל מחוייבים לקרוא

כל

כל שנוע ושנוע הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום כמנהג
בש"ע ס"ת סימן רפ"ה , ודווקא תרגום אונקלוס הגר ובלשון
תרמי , כאשר תוכיח ותבאר בהקדמתי שתזכיר בו רובי הקושיות
במה שנבין לשון תרמי שבת"ך , ואחת מהנה כדי שנבין
המפורש שבולה לשון תרמי , והיא סייג להתורה , גם לת
זאת תוכיח מרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים , שדווקא
תרגום אונקלוס , מפני שרש"י גופא הולך בפירוש המלות
אחר תרגום אונקלוס , ובמקום שאפרש התרגו' שנבין הענין ,
והוא קשה להבין , מפרש רש"י מהו דעת התרגום . ומשל
המלות , היפלא , כתרגומו תיתכסי , ומשל הענין במה
שכתב רש"י ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום , הנה
הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי שתלטו בך וכשל אחר
אחר , ע"כ תרגמו , ואויתי יתוך וכל דעמך , ושניהם
בפרשת וירא נסדר שתמו בו נשבוע אתת , וכן למאות ולאלפים
בתנ"ך , ובודאי אין אנחנו חייבים לקרות פירוש דפירוש ,
ושני טעמים לזאת הקריאה , האחד שנהי דקיימים בה' חומשי
התורה , אם יעלה לנו מלה או פסוק או מצוה , עשה אם
לא תעשה , ואמר לו מיד בלי נמנוס היה מקום תכונותו
בחיוהו סדרת ומה הנאת עניינו הפשוט במה שתרגמו אונקלוס
הגר . וטעם השני , שלא נשליך לשון התרמי אחר גוינו ,
ונהי' דקיימים גם בו , כי גם הוא ניתן מפיהי בעניינו ולשונו ,
עיין מסכת מגילה דף ג' ע"ב , אבל בהרבינו לרעת נוסחת
נגע וחולי נפש , והוא , רובד דרובד מקהלינו , לינם יודעים
פירוש המלות ואף כי הבנת הענין , וקוראים האחד תרגום ,
כקורא להגיה , ולינם יוצאים ידי חובתם , ואיך נדע ונבין ,
במה שלא נבין ונדע , כמעט מוציאים שם שמים לבטלה ,
אך בזאת ננחם שנוכל להרפא , בשעה שרי , ועשל קל :
וזאת , שנקנה לנו כל אחד ספר המתורגמן שחבר המדקדק
הגדול כמהורר אליה הלוי תשכנזי שמפרו בו התרגום מכל
מלה ומלה הנמצאת בתנ"ך בלשון עברי ומסדרו לשרשים ע"פ
אל"ף בי"ת , ע"כ בשרי התשכנזי ועשל קל להגות בו , ברפא
חבורתינו . ואם נאמר ההרגל לבדו ירפא לנו , אנחנו נשען
עשינו על משענת קנה רצון , כי נדלג שיקרה לנו כמו שקרה
להרב

להרב מגלון מחבר ספר קרבן נתנאל , שכתב בסוף הספר
הזה בלשון , שלח להוציא נייר חלק , לעתיק תיכף גרגירים
לזכות לת הרבים בברכות כו' , ואח ועוד לחתת בפרשת
בחוקתי , וחרב לא תעבור בתרגם המתרגם , ודקדקתי
בחרבת לא יעידון בתרעבון , וזהו דבר קיומה , הברכה זו
קללה היא לפי התרגום כו' , ורציתי כו' , והנחתי מלבי שעשות
נפל בכל החומשים ונדיך להיות לת יעירון כדרך חכמינו ז"ל
לפילון חרב של בלוס , ואח"כ שם בפע"ר מלתי חומש בכתב
על הקלף מכמה מלות שכה פ"ת מקרא ואח"כ פסוק תחד
תרגום ורציתי שם בתרגום לת יעירון , ושמתי , עכ"ל , ואם
הי' להרב הנ"ל ס' המקורגמן בוודאי לת כתב מה שכתב ,
המתרגמן בשרש עדה , וזה לשונו , רוב לשון העברה התרגום
דומה לעברי כו' , ומעשים מתורגמין בלשון עדה , תשר עבר
בין הגזרים די עדה (בראשית ט"ו) בזיקים יעבורו , בשולטין יעידון
(ישעיה מ"ג) וכחון לעוברים (וכשוקת לעדן) (ישעיה ל"ג) ובשורש
עבר כתב וכן בספר דניאל ; ועורך לת נמלת בלשון העברה רק
בלשון עדתה ע"כ . ואם בתרו תשר בלבנון נפלה שלהבת מה
יעשו ליזובי הקיר , המקום נ"ה יודע שלת להתכבד בקלונו
גליתי זאת כי לחרפה מה זו עושה , ואו מאן דלת ידע הת לאו
גברת רבת הוא , לך גליתיהו , להרחות לקהל עדת ישראל
שמיכת ההרגל לינה סמיכה , גם שלת יתרע תקלה ע"י
תוקו הלדיק להגיה הספרים , ולעוות המתוקן . לך על קנייתי
ס' המקורגמן , התנצלות גדולה לנו , אנה נקחנו , הספר
זה לת נדפס , זה יותר משני מלות שכה והמה בלים וכלים ,
ואף אם נמלת לחד ויקח עבורו וי"ו הגריי' זכב , עדיין לת
נרפא מכתינו כי הרב מהור"ר חלי' התשבוני , מבתר התרגום
בלשון העברי בקלור מאוד , שמחם לת נוכל לירד לבוף דעתו
לכן נתעוררתי , וחלני נערתי , להדפיס ס' המקורגמן
בקהלתינו עם פירוש המלות בלשון תשכנו , גם בלותיות
מרובעות ובדיו שחורה וניייר לבן , ואף שהוח קע"ב ניירים
שלמים , לת יתכן מחירו מהתחומים רק ג' ר"ע פרי"דתר ובזות
הטלה תרוכה לנגעינו , ונדעה מקטנינו עד גדולינו פירוש
המלות , והבנת העניינים , ונהי' יוצאים ידי חובותינו בקריאתינו

ולת

ולא נחטוף בשמחתינו , וכה עתידתי לעדת בני ישראל ,
חוטו וגופו על החתום , שבדעתי להתחיל הדפוסתו בחודש
ט"ם הנ"ע , ותתחנן לצורי וקוני שיעזרני להתחילו ולגמרו
מהרה אכי"ר , נכתב בוין , ה' י"ג מרחשון שנת תקמ"ח לפ"ק .
הק' מאזוס בן לא"א כה' יהודא ליב רינגטל ז"ל מהמבורג .

הסכמת

אדוננו מורינו ורבינו הרב הגאון הגדול החריף ובקי
חמפורסם נ"י פ"ה ע"ה כבוד מהור"ר צבי הירש
אב"ד ור"מ דקהלתינו יע"א ובית דינא צדק המאורים
הגדולים מורים צדק לעדת ישראל ישמרם צורם
וגואלם אמן ,

יען אשר נתעורר הרבני המופלג השנון נדמ"ח דקהלתינו
י"ו כהר"ר מאזוס רינגטל להדפיס ספר מתורגמן
להחכם המדקדק הגדול ר' אלי' בחורי"ל אשר הוא בחמת תקון
גדול לדעת דרכי התרגומים והם' ההוא אינו מצוי כלל כעת ,
והחכם הנ"ל נשתו לבו לזכות בו את הרבים ולהדפיסו בתכלית
היופי ביתר שאת , לכן ינעתי חון מגדרי תני ובית דיני להטיל
גודל רצח על כל מי שירים ידו להדפיסו שנית משך שש שנים
לאחר כלות הדפוס כדי שלא לגרום נזק לעוסק במלאכת הרבני
הנ"ל , ולהיות לרצוי' בחתם על החותם פה ק"ק ברלין יום ד'
י"ע מרחשון תקמ"ח לפ"ק : הק' צבי הירש .

הק' שמואל זנוויל מבראנדיבורג .
הק' שמעי' במוהר"ר חיים ל"ב נ"י .
הק' מאיר במוהר"ר שמחה וויל זצ"ל .

הננו מבקשים מבל אחינו המתעסקים באסיפת התתומים לחברתנו להשתדל ולמצוא קונים לספר הנכבד הזה אשר יוציא לאור הרבני היקר ר' מאזוס רינגטל הנ"ל כי הוא גדול הערך לירעת לשון התרגום וע"י יובנו מאמרים רבים בתרגומי התורה ובש"ס . וגם ביאור המלות האשכנזי אשר ונצ לעומתו יעשה ע"י איש יודע מטיב הלשונות . והי' כל אשר יתנדב להיות מן העוזרים בהדפסת הספר יקבל בעבור טרחתו לעשרה בדרכנו לתת לאיש פעולתו מאז . ושכרן בגזל מן השמים . דברי המאספים .

מכתבים שונים

אגרת כתבתיה לאחד מתלמידי בשמעי
עליו כי הוא מתעצל בתורה וחכמה .

יהי ה' עמך , כבודו חופף עליך ועל כל
מבקשי שלומך , ידיד נעים אהוב למקום
ואהוב לבריות , כבוד מהו' * * * יחי' .

שמחתני בדבריך , כי יקרת לי ליום נעים . שמעתי מטוב
מלכך , ושלום להלך , כיד ה' הטובה עליך ;
כמוך כמוני , גם לי לא החסיר מלהים טובתו כמתו , להיות
נריך חולם . לעצור כח , ולהתהלך בעיון ובחקירה בדרכי
התורה והחכמה לרגל המלאכה אשר לפני , כאות נפשי .
ויואל אלה ! יוסיף טוב ויגליחני נמחוויי ימלא משאלות לבבי
עלי ועל כל אנשי בריתי , נריך חולם .

ועתה בני , היותי היום פנוי מכל עסקי , אמרתי לרחיב
לנך דברי , להשתעשע עמך , ולודיעך דברים
נתהוו מאז ימי פרישתך מעלי , כי גם לא לנך יטיבו . ידעת
כי דרכי תמיד ניטני על הספר , לשום עין על כל מקרה
ומקרה לפרשו על דרך פשוטו תחלה , כי הפשוט הוא קודם
בטבע לדרש , אף שהדרש קודם לפשוט במעלה , כי יפונו
מעיינותיו יחקו שדי תרומות החכמה והמוסר , וימלאו את
לב האדם הכוסף למדע ולבינה על כל נדוקיו . ועתה עמדתי
מרעיד לפרש את הפסוקים (משלי ל"ד כ"ד) על פשוטם , כי קצים
המה . והנה לחקרי העיון מלאתים נכונים דברי פי חכם ען .

אמר החכם :

ארבעה הם קטני ארץ , והמה חכמים מחוכמים . נמלים עם
לא עז , ויבינו בקיץ לחמם . שפנים עם לא עצום , וישימו
בסלע ביתם . מלך אין לארבה , ויצא חוצין כלו . שממית
בידים תתפש , והיא בהיכלי מלך

אם נגיע על המקרקעות התלה בלי עיון / יקשו הדברים עד מאוד / ג' מה זה חכמים מחוכמים ? אין זה כי אם תחבולה / וידוע לכל מדין לשון עברי גודל ההפרש בין חכם לבעל תחבולה • ב' היות ידוע כי ס' משלי כתוב על דרך הסיר וכבר ידעת כי בדברי סיבי העבריים יבואו תמיד חלקי הדבור בערך זה לעומת זה / ואם כן החלקים הראשונים מהפסוקים התלה / יחד יבואו בערכם ויורו על חוכמת נושאי המאמר / והחלקים האחרונים יורו על חכמתם / ואם נתבונן על דרך כוונתי הסיר יבואו כמו זה •

ארבעה המה קטני ארץ	והמה חכמים מחכמים •
נמלים עם לא עז	ויכינו בקיץ לחמם •
שפנים עם לא עצום	וישימו בסלע ביתם •
מלך אין לארבה	ויצא חוצין כלו •
שממית בידים תתפש	והיא בהיכלי מלך •

ועתה לא וחשוב להמשך / הנמלה לפי שתינה עזה / מכנת בקיץ לחמה / והשפנים לפי שתינו עלוס / ישימו בסלע ביתם / מה דבקות וחבור יש בזה / חולשת הנמלה להכנת מאכלה / וחולשת השפן לבנין ביתו / ומה תכמתם ? ג' הפסוק הרביעי אין לו פי' כלל / כי רבו בו דעות המפרשים / י"ל כי הוא הקוף אשר יתפוס את כל הבא לפניו בידים ולא ידעתי מה חכמתו בהיותו בבית המלך אשר הביאוהו שם לשחק בו ? וי"ל שהיה העם / גם הם לא ידעתי חכמה בהיותו בבית המלך ? ואתה ידידי קחה את הספר ורחמו / גם חקור את המפרשים ותמצא כי יקשה עליך הדבר מאוד / יקר על מה שיכולתי הגד לך — לך שם נחקור לחרי טעם הבריות התלה ואם נעיין על שם חכמה מה הוא ומה גדרו / נמצא פי' הפסוקים על תמתם •

ידוע כי הבחינה בדברים והעיון על מהותיהם והנהגותיהם / היא דרך רחב לנוח אל השלמות להכיר את גורליהם יותר כלם שומרם ומנהיגם / להסבתו ולירחה תורו בלב שלם • ומדי דברי אך הוכיר תוכיחך מה שמעת ממני בפי' מזמור י' גם /

גם׳ תהלים על פסוק כי אראה שמיך מעשי אצבעותיך כו׳ ,
וכבר ידעת כי הכחינה היא עיקר למען השכל וידוע לוקחו יק׳ .
כי נקיש מן המאחר אל הקודם כי את הכל יפה עשה וכי הוא
מסגיח על כל למקטון ועד גדול . והנה נראה כי אלהים ברחו
את כל על הארץ , שם את כל הברואים נכונים לתכליתם
ויתן בם מדע מספיק להכיר את חסרונם , ולדעת במה יוכלו
מלאותו , ומבחון שם גם כלים מוכנים , את לעמוד נגד
שונאיהם , את לחפור בעפר לתקן להם קן ישיבו שם אפרוחיהם
ולעלור שם מאכלם למען יעמדו על הארץ ימי קיומם הטבעיי .
לך חפץ ה׳ בכל הברואים , לבלתי היותם מתעללים וטומני
יד , למען כלם כאחד ייגישו ויתאחדו חיל לבוא עד תכליתם
כאחד הם , האדם להיות אדם , הארי להיות ארי , הפיל
להיות פיל , והנמלה להיות נמלה . היונה מדבריונו ברואתנו
בריאה שלימה מכרת את חסרונה ויודעת למלאותה , ואיננה
מתעללת לבוא עד תכליתה כאחד שם לה בוראה את חקה ,
הפועל עליה שם הכמה , כי נדר החכמה היא , הכרה
בחסרונו , והתאמצות למלאותו , והזריזות לעשותו עד בוא
אל תכליתו . כאמור החכם אמרתי לחכמה ואיה רחוקה
ממני , ר״ל אמרתי הבוא אל תכליתה לך קראה ידיעתי
מהשיגו . כי עקר החכמה היא התרוצות לבוא אל התכלית
אשר חפץ ה׳ בא אליו .

אמנם החולשה בברואים היא שם מלד עלמם , קטנם ,
מעוט דמם , חסרוני תבריאם , שם מלד טבעם
ומזגם , קור טבעם , או חמימותם , יבשותם ולחותיהם
כידוע לחכמי הטבע . למען עכ״ו לא שגבו מהם יסוד , לכלם
ימלא תרופה בעיון ובהתמדה . ועתה שמע בני את אשר
אומר אליך והבן דברי החכם ארבעה המה קטני ארץ ר״ל
חולשי ארץ , וח״כ לפי בריאותם ומזגם חיש יכרתו מעל פני
הארץ , לך המה החכמים מחוכמים ר״ל גברו חיל והתאמצו
לבוא אל תכליתם ולהגיד תרופה מול מכה , יסוד מחיר חולשה ,
והם תלה . נמלים עם לא עז ר״ל בטבע , (כי אם עז תפול
על הבית הפנימי הנקון בלב) , כי ידוע שטבעיהם קרה למזוג ,

ג"כ לא תוכל נסוע קור ימות החורף . והיא בדעתה חולשתה זאת , הכין בקיץ לחמה , למען לא תלקה כל ימות החורף , ותשב תחתיה עד יעבור הסקיון , ויניע עת הומיר . ו"כ היא חֲבָקּוּק כי בלה עד תכלית ידיעת חסרוניה . שפנים עם לא עצום . גם להם ים חולשה בטבעם , לעמוד נגד שונאיהם , ולהם שונאים רבים , (ולזאת אמר עלוס , כי העלמה תפול בלבון ענר , על הפח בערך כח מי שכנגדו) , לך בהכירם חסרונם זה , חקרו למצוא להם מזור , עד מלאם כי עיקר כחיהם בשניהם , גדול למאוד עד כי יוכלו לכרות גם לבן , וישימו בסלע ביתם להשמר משונאיהם לבלתי ישמדו מעל פני האדמה , וזה תכליתם . מלך אין לארבה . חכמי הטבע הודיעו לנו כי לכל מין ממיני הברואים ים להם מלך ומנהיג ממינם , לחריון ילכו , והוא יורה דרכם , והוא ידוע , כאשר נראה בחיות בוזגים ההולכים לפי ערף , גם בצרעים יסעו עדת דבורים לחרי דבורה לחת ההולכת לפניהם . לך האדבה אין לו מלך , וזה חסרון לו למאוד . אמנם למלחות חסרון זה , בלאתו חוזק ר"ל לכרות את עשב השדה ילק כלו כאחד , בהתחברות ורימות ילק ויבל , וגם זה חכמה . שממית בידים תתפש . אם נא החכם להורות פה חולשת השממית , לא ידענו לפי כל המפרשים מה חולשתה ? אך אם נפרש שממית , עש , או עכבים , ופעל תִּסָּפֵשׁ הוא נכח וכר מבנין פקד לשרש פָּשַׁשׁ . פירושו כך שממית היא חלשה למאוד ובידים קוכל לתפשה (דיא שפינגע , אדר דיא מאטטע קאנסט דוא מיט דער האנד ערהאשען) , והיא בהיכלי מלך , זה חכמתה . כי בחדרי הממון לא תנוח , להיות חנמי סביה תמיד בחדריהם ירדפו אותה משם , או ימיתוה , לכן תשים פעמיה ללכת בהיכלי מלך , מקום אשר לא יבואו שם רודפי , כאשר יבואו בבתי הממון , גם מטעמים תמלא שם . ו"כ כולם ידעו חסרונם ובניגו מלוא תרופתם וחכמים מחוכמים המה . ע"כ דברי החכם , והמה טבעים , ומעתה נלכה נחור ונחקור על מה נשא לת המשל הזה , כי דברין ערבים ומתוקים לשומעיהם .

* * *

עליון נאמרו יחי / ויחי מארץ וכל אשר בה / מעט ועל
ראש ילוה לפניו ערוכים בכל ושמורים לים לים לפי
ערכו ומונו כאשר גזר עליהם חכמתו הקדומה / לו ראה כי
טוב / ויאמר נעשה אדם בצלמנו / כל אשית תחת רגלין
משימהו קצין הבריות / ורחם כל · לך לוקו למלך יאר לפני
כל הימים / לוקו למלך דעת ותבונה / יבחן במעשיו ירחה
משנת רוח על כל נרוחי עולם · כלם יסורו למשמעתו /
יעבדוהו כלם לב אחד כי ירדה בם כרצונו / לך לם ירום לבבו
ויתגאה ויאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ; יביט
שמימה / ואימה חשכה גדולה נופלת עליו / יכנע לבבו נרחותו
מעשי תלבעותי שמים וכל לבאם ירח וכוכבים אשר כוננתי .
לו ימם לבבו כמים / ויאמר מה אנוש כי תוכרנו ? ובן אדם כי
תפקדנו ? מה אנכי רמה ותולעה להריס פי ולדבר נדולות ?
פתאום תעיר שיו רוחי / פתע תנליח עליו רוח החכמה יביט
לארץ / ויסוס לב על הבריות יתבונן חסדי ה' אשר עשה עם
כל נריותיו ואם קטנה היא ; יבחין קולדותם / והנהגתם / לו
יודה לאליו / ויאמר לף שמלתי לף האדם הזה בלתי רצוי היות
תחת פקודתך יום יום / עכ"ו ותחסרהו מעט מלהים / וכבוד
והדר תעטרהו ! תמשילהו בכל מעשי ידיך / כל שאה תחת
רגליו — לו יודה לה' חסדו / יאת לף קולו לאמר / אדני
אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ !

ראה נא ידידי / כי זה כל האדם / חפץ ה' אשר יגלית
ביד כל / האדם ידע כי הוא אדם / ויאחדל להכיר את
חסרונותיו / אם נגד אליהו / ואם נגד האדם / ויתאמץ בכל
לבבו למלאותם / לבלי עד תכלית ברייתו כפי רצונו הקדוש
יתי / וזאת קורת האדם ·

ועל זה העיר החכם באמרו / אחרנה המה קטני ארץ /
ר"ל חולשי הנריאות / ולולי חכמתם / הכרת עלמם /
השתדלותם וחרישתם כבר נאבדו מן הארץ · ועתה תקה נא אדם
עליך נשאתי את המשל הזה / קום נא עתה אים ריבי / אם
יש מענה בפיך ; ואם אין / הקשיבה אלי ורוב ימים יביעו אליך
חכמה · הגד נא מדוע תבלה ימיך בהבל וריק / ולא תפנה

על תכליתך להכיר חסרונך , ולהטיבך ? אם קנינו ידיך השיגו זאת כי חלום עבעי זאת , איך עיניך על המלה עם לא עז , עבעה חלושה למאוד , ולולי השתדלותה להכין את נרכה ערם יבואו ימי הקור , עת אשר לא תוכל לאת לא השתירה שם ושתירת בארץ , אך התאמצה לאסוף בקין את לחמה , וח"ב חריצתה וחכמתה מלאו את אשר החסירה העצע .

ואם תאמינו לזה בן חלד , לאמור , עצמו ממני טרדות הזמן , נעימות קבל , שיר , מחול ויין , חוקו ממני , לא יתנוני בשב רוחי אל מקום החכמה . דע כי גם בשפנים עם לא עלום , שונאיהם עצמו מהם , ולא יוכלו להלחם את שונאיהם מערכה מול מערכה לחולם שבעם , גם במקום פרוץ , לא ישבו בעת . לאמנם המה חכמים מחוכמים , ויסימו בשלע בתיהם , מקום לא יבא שם רודף , שם ישכנו בעת ואין מחריד . — אך אם תעניר חיל ילוד אשה ! לאמור אפשר המסגרות מבא חדרי החכמה , מי תוכי כי אלך לבדי ואין איש אתי להוליכני אל דרך החמת ? — דע ! קניר ימים ! כי מלך אין לארבה , אין לו מנהיג ואין לו מנהל , ועם כל זה , תעשינה ידיו תושיה , כי למלחות חסרון מלכו ומנהיגו , השכיל לדבוק בעדתו לבלתי יחד בעדת ידידים יחדיו לא יפרדו , לכן ילמו ולא ייגעו — גם אתה אים ריבי !עשה כך הדבק בעדת משכילים , בחברת נבונים , כמוך כמוהם התאזרו חיל לבוא עד תכליתכם . אך גם זאת אל תפנה ימין ושמאל , הדבק במינך בחבר יעשה אתרבה , ואל תהי' ענין הרבה לשמוע אל כל אדם , לאמנם השמר מכני אים מרמה , ידבר בשפתי חלקות בשפתיו יבבך ולבו רחק ממך .

אמנם תוסף דבר אתה אים מדון לאמור , מה יועילני במעברות לעבור על גבורי החכמה ופלגי התבונה ברשותי קונר ידי , קונר המשיג ואורך המושג , הלא לריק ייגעו כי לא אתנוש עד תכליתו ? קחה מוסר מהשממית אשר היא ברי' שפלה , אשר בידים תתפשה ותמיתה , ואיה לנודל תריצותה לבית שמורה מכל נזק התאמצה לבא עד היכלי המלך , לכן אל יעלה על דעתך לאמור , קנרה ידי , אם

מלבד טענני , חסר המנסיע , לו גדלה מלחמתי , כי לא
מצנר ליס היה ולא נשמים היה לך בחרינות תקנה בכל • ע"כ
דברי החכם •

ועתה דוד נעים ! קרא לת אשר שמתי נפיך • נמסתרים
שלל לת נפשך לשמור , לולי גם כי עול במותו ,
לולי גם לנכי עלליתי מעשות כדם ? והיה אם המלך לף שמץ
מנהו לך , קחה דברי על לבך , וזכור כי לתה לחדם , לשר
נאמר עליך ולחסרהו מעט מלחים , והטיב לנך . לו תמלא
לן ושכל טוב בעיני ללחים ולדם , יחנך ללחים דעת ובנונה
להבין ולהשביל עמקי סודותיו , וירלך מלורתו נפלחות , יהי
מועמו עליך , יכוננו כל מעשי ידיך , קרחה חיים עם החשה
לשר לחבת • כלות נפשך ונפש ידידך •

איצק אייכל

מדרכי הלשון והמליצה •

מכתב חמישי על טעם ונחמתא •

במאסף לחדש חשון תקמ"ח לפ"ק , רחיתי שנים מסכילים
מלגשי חמד לשר בעיר הוחת , נלחמים מלחמת
מלוה , לייסר טעם מלת ונחמתא , שקבעו קדמונינו ז"ל
בנוסח הקדים שיסדו , רחיתי ותמה • ולף לם בהורחת מלת
ונחמתא , וגם בפירוש הכתובים שבתו בתנרותיהם , דעתי
נוטה מדעת שניהם , סוף סוף דברו דברי טעם • גם לין
פלם ומחוני מספט בידי להכריע ולומר קבלו דעתי , לך
כחד מהם לחוה דעי גם חני , והקורח ישפוט בלדק , ולת
היסר בעיניו יבחר לו :

והנה הורחת שרש נחם , נלמת הוח על ההעתקה ממחברת
למחברת , ורמוזי עליו בכמה מקומות במחברותי •
ונלבד הענין מטט , לעתיק בקורה מה שכתבתי בפירושי לס'
ברחשית בפי' כסוק זה יבחמנו מפוע שינו (בראשית ה' ו"ט) • וכך
חמרתי

אמרתי , לריכין אנו לפרש תחלה מלת ינחמנו וכל שהן משרש נח , כי רד"ק ז"ל אמר בס' השרשים , כי וינחם יצחק (בס' ב"ר פ"ג) , כי נחם על אמנון כי מת (שמואל ב' י"ג) , ורבים דומיהן , כלן ענין הנחומין וידוע הוא . וענין אחר כי נחמתי כי עשיתים (שם ו' ז') , ואין איש נחם על רעתו (ירמי' ח' ו') . ורבים דומיהן , כלן ענין חרטה . ואני אומר לע"פ שנראין בשני ענינים , כל מה שהוא משרש אחד ומבנין אחד שניהן אחד , כי כלם על ההסתננות וההעתקה ממחשבה למחשבה אחרת , כי החושב מחשבת אחת על מת , או חושב מחשבת יגון על מתו , ונעתק ממחשבתו למחשבה אחרת המסתעת לבו , נאמר שנחם על זאת או זאת . וכן אם וולתו דובר אליו דברי טעם להעתיקו ממחשבתו למחשבה אחרת , נאמר גם כן שנחמו . וכן המתחרט ממה שחושב לעשות , או ממה שחושב לעשות , כן מדעת עלמו או על ידי דברי וולתו , ויחל לחשוב על דרך אחר , נאמר שנחם או שהתנחם או שנחמו פלוני , ועל זה אמר זה ינחמנו ממעשינו וגו' , כי רחק ברא"ק שהבן הנולד לו ימים חכם וגדול הדור , לפפלא זה הנולד ינחמנו , ידבר על לב רשעי הדור המכעיסים את השם ואת בני אדם במעשיהם ובעלמון ידיעם , וילמדום דעת , עד שיעזבו רשעים דרכם , ואכזרי לון מחשבותיהם , וזהו הנחומים וההעתקות ממחשבות רעות למחשבות טובות , וזש נתרנו הענין כלו .

ובן כשמוך על השם יתרך גם כן שהתנו מחשבות חכמתו העליונה מטוב לרע או מרע לטוב , לעמת ההסתננות דרכי המקבלים ומחשבותיהם , זכמו שדברנו על זה בספרנו בן נעול בנית הרחבון (חדר שמיני חלון ז') . ולבדר מעט יותר לעתיק עוד מפרושנו הנ"ל על פסוק וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ (בראשית ו' ו') . וכך אמרתי , בפי' זה ינחמנו בתרנו שרש נחם , ואמרנו שהוא על החושב מחשבות אחרות ממה שחשב תחלה . ודע כי האדם ינחם על שלשה דרכים , האחת מבלי דעת , והשני מהעלם דבר , והשלשית בתרת משפט . על דרך משל היום מנעיך לוולתו להטיב עמו , ומחר ינחם מהנעתו בלי טעם ומבלי דעת , רק אמר משלו בלבו ליורי הגינה , והיום מושלים בו ליורי עזות וחכוריות ,

וזה סבלות גמורה / אדם הוה ויגר לבו מושל עליו • ואם אמת
הנטיעו טובה / כי הלמין שהוה היה טוב / ומאחר שאת שהוה
היה רע מעלליו / ועי"כ שמחנחם נלדק / מסחיקות בני
אדם הוה שנעלם מהם הלמת • ואם הנטיעה לו טובה בעבור
לדקותיו / וזכ הלמין שהוה מלדקתו ועשה שול / ונחם על
העובה אשר אמר לו זוהי נחמה בארת משפט • וזכה על אחד
משתי דרכים הרחשונים לא יתכן לומר על השם לשון נחמה /
יתנהך ויתרומם מכל זה / אבל נאמרו בו על הדרך השלשי /
וכמפורש בנבואת ירמי' בפרשת רגע אדבר על גוי ועל
ממלכה וגו' (ירמי' י"ח ז') • ועל זה נאמר כי לא איש אל ויכזב
ובן אדם ויתנחם (במדבר כ"ג י"ט) • ושמואל אמר כי לא אדם הוא
להנחם / ולא אמרו שאם שלא ינחם הלל / ושוסיפו בשתיקת
מלת אדם / כי גם השם מקנחם כפי סוד חכמתו העליונה / אבל
לא ינחם כבן אדם חלילה / פעם בלי טעם ומבלי דעת / ופעם
מהעלם דבר / שעל זה סובב הכתוב / וכבר בארנוהו היטב
בפתיחתנו לבית השני מס' בן נעול •

ובהיות שרש נחם על ההעתקה ממחשבה למחשבה / על
כן אחר שסדרו קדמונינו ז"ל בקדיש כי השם ב"ה
לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא / שכללו בהן כל מיני
שבח וגדולה / שמהללים ומשבחים בהן בני אדם את יוצרם ב"ה /
והודיעו שהוא מרומם על כל ברכות ותהלות הללו / ויוכל אדם
לחשוב שאם אפשר להעתיק מחשבותיו / להלל את השם
ולשבחו בשבחות יותר נשגבות מאותן שהורגלנו לשבחו בהן /
ע"ז משל אם יתן בנו השם חכמה כחכמת מלאך אלהים / עד
שנוכל לחשוב גדולותיו ית' יותר מכחנו עתה / כי אז נוכל
להללו ולשבחו כפי גדלו וכפי ערכו ממש / לכן אחר שאמרו
שהוא לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא / הוסיפו ונחמתא /
להודיע שהוא לעילא גם מכל נחמתא / שהוא ההעתקה
ממחשבה למחשבה עליונה ממנה / שאם נוסיף כהנה וכהנה /
תמיד הוא מרומם עליהן עד אין חקר • וידענו מזה שהוא
מרומם גם על שירות ותושבחות שיהללוהו בהן מלאכיו וצבאיו /
ואמרו אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו /

תהלים

(תהלים פ"ט י"ח) , , ומציניו הם הקדושים העליונים , והוא ב"ה נורח תהלות עליהם , כמו שהוא נורח על בני לדם . ולפרושנו זה נרכתא שירתא תשבחתא ונחמתא לרבעתן על תהלות ושבחות יעוריו , ודומים זו לזו . לכל אם קפרם ונחמתא ע"ד שפירשנו במאמר שלין לפניו יה' שנר רצון , יהיו שלשה הרחשונות על דנרת בני לדם , והרביעית שהיא ונחמתא לחת מתארי הפס ב"ה וגדולותיו שלינו משנה מרצון לרצון . מלבד זה על ההפעה שהקדיש לפרושו , יש לתי דנרים לדנר עליה , לולי כי נר המקום בקונטרס זה לכתוב דנרים רחנים . רק זתת לומר כי מעתיק התפלה בלשון תשכנזי שהעתיק מלת ונחמתא (ענטליקנדי דאנקלידר) , יסרה בעיני , כי יפה נשרך המלה התשכנזית (ענטליקנד) לפרושנו על נחמתא , כי כל פעם שהנו מעתיקים ממחשבה למחשבה יותר נשנבה בעניני השניים , הלב מרגיש שמחה יתירה בהשנותיה , שקורלין התשכנזים (ענטליקן) . ואני אלמדך עוד שזוכי מלת חדוה שבלשון עברי , והן ויחד יתרו (שמות י"ח ט') , כי חדות ה' היא מעוזכם (נחמי' ח' י') , עוז וחדוה במקומו (ד"ה א' ט"ו כ"ו) , והכלל שהין לשון חדוה רק בענינים הנשנבים הגורמים לרגשה יתירה בנפש , לכל לא לתריך במקום זה .

ועוד תודיעך , שע"פי שערש נחם יורה על ההעתקה ממחשבה זו למחשבה לחרת , כשהוא כתוב לכל הלדם , ענינו קבוע על ההעתקה לעובה , כגון ממחשבה לכל למחשבה שמחה , ממחשבה לער למחשבה מנוחה , ממחשבה רעה למחשבה טובה , או מעובה ליותר נשנבה ממנה . לכל ההעתקה משמחה לכל ממנוחה לנער , ולעפ"י שגם אלו ההעתקות מחשבות הן , לא יפול עליהן שרש נחם , . הין מקרא סותר כלל זה . ועשה הדבר נשען על השרש עלמו , כי נחם קרוב לשרש נחה , והשרשים הקרובים כללה בלשון עברי נוטנים טעמם לחד נחברו , כמו שהזכירו המשבילים הנ"ל בתנרותיהם , ועוברנו על זה בכמה מקומות במחברותינו , וכן נחם המורה על ההעתק , היה עלמה הנחייה שהלם מנחה מחשבותיו ממקומותיהן הלחה . ותולם שרש נחה נבדל בהורלתו משרשים

דומים לו כמו הלך , נסע , נהל וכיוצא , שאינו נופל אלא
על ההעתק בנחת ובלי נער , וגם על זה התעורר לחד מן
המפרשים הנ"ל , ואילו ראה מה שאמרנו בחבורנו חכמת שלמה
(פרשה' פ' י"ו) על זה בודאי , היה רצוי לו שיזכירני לטובה ,
כי שם בארנו זה על נכון , ולכן לי לפשר שיבוש שרש נחם על
העתקת מחשבת האדם מטובה לרעה . ואולם זולת הרעה שאנו
מכוונים אליה , ענינה רעה ממש , שמכאיבת את הנפש , כמו
האבל והיגון וכיוצא בהן שמצערין את האדם , שאין ספק
שעליהן לא יסמך שרש זה . אבל אם יסמך על השתנות מטובה
לרעה נפשיים , כמו בשוב לדיק מצדקתו לעשות רע , וכענין
המובא על הרשעות , יש מקום לכאן ולכאן אם יונח עליו או
לא . כי מצד שהרעה שחושב לעשות , עושה גם נחת ליוצרו ,
יוכה עליו לשון נחמה . ואחמנם לפי , שנחת זה איננו
נחת ליוצרו ד"ה ולא נחת למעלת נפשו העליונה בחמת , לפשר
שלא יאמר עליו לשון נחמה . ודעתי נוטה לגד השני שלא
יאמר עליו , כי לא מלאתיו על דרך זה בשום מקום , ואילו
השתמשו בו גם על דרך זה , כמו שמצינו לעושה אין איש נחם
על רעתו (ירמי' ח' ו') , היה כתוב גם על המשנה מטובה לרעה ,
ואנחנו לא מצאנוהו , ואם בעבור מתנחם לך להרוג (בראשית ד' כ"ה) , שכשהר עגמה עליו נפשו בעבור הברכה שברך אביו
ליעקב , לא מלא מרגוע ליגר לבו השוער בו , עד שנעתקו
מחשבותיו להרוג את יעקב , וזה נחת ליוצרו , זרעה לנפשו
ונאמר בו לשון נחמה , לדעתי שעל כן נזכר בהתפעל , שמלבד
שהורתו על ההתאמצות למנוע שקט בלבו , יורה גם על הענין
הדמיוני כמו מתעצר מתרושש נתחכמה , וכן מתנחם לשמור
פה כפי דמיון עשו , שעשה נחת לעצמו לא כפי האמת , ומקרא
כי נחם על לבנון לפרושנו שנפרש עליו עוד בעו"ה , היה
נחמה בארץ משפט , נחת ליוצרו ונחת ליוצרו וכמו שיתבאר .
ומעשה זה שמוך אל השם גם כשמשנה מטובה לרעה , כמו
ונחמתי על הטובה אשר אמרתי להיטיב עמו (ירמי' י"ח י') .
נחמתי כי המלכתי את שאול (ש"א ט"ו י"א) , כי נחמתי כי
עשיתים (בראשית ו' ז') , לפי שכל דרכיו משפט , וכמו שנאמר
למעלה , וכאמרו וגם הוא חכם ויבא רע (ישעי' ל"א ב')

זנאמרנוהו

ותרגומו בבית השני מס' נן נעול (חסר ב' חלון י"ל) . ומכן .

והנבי לומר עוד , שהדין עם המשכיל הר"ר אהרן שלא יבא שרש נחם בבנין הקל , ועל כן לא נמצא כן בכל המקרא , ועשה הדבר נסתן על כלל גדול תקרנוהו , ומלגנוהו נכון בכל פרטיו , גם רמזנו עליו במקומות רבות במחברותינו . ובספר המדות שהולגנו עתה לאור , כתבנו מעט מזה בחלק השלישי ממנו (פרק חמשי ב' ג') כשדברנו על ההבדל שבין פתח קהל למפתח בבבד , וענין הכלל הוא , שכל שרשי הלשון הוא המונחים על פעולות שלי אפשר היותן זולתי על ידי משפטי השכל , כמו מבין משכיל מוכיח וכיוצא להן כתובים בקל , וכן שרש נחם , כי לי אפשר לאדם לנחם את זולתו בן מאבלו בן מצערו או להעתיקו ממחשבה למחשבה , שלא על ידי דברי שכל ודעת , המתקבלים על לב השומע , על כן לא יתכן לומר נֻחַמוֹ שלא נִחֲמוֹ בכבד . ושמא תשאל אם כן היאך המקבל נחומי זולתו , או היאך המנחם את עצמו מדעתו , למה הניחו על זה תמיד הנפעל או ההתפעל , ולא הניחו עליו הפועל הדגש , זולתי שתי פעמים שנזכר הפועל ונוכרים בסמוך ? הטעם לפי שדברי המנחם , או ליורי מחשבות עצמו , להן פועלים התנחומים בהכרח בנפש השומע , כי אפשר שהמנחם ירבה דברים , או הוא מרחה לעצמו מדעתו תנחומים רבים , ואעפ"כ נפשו לא תתנחם , כי הנחמה הגמורה מעשה הנפש היא , ואם לא תקבה הן האדם עצמו מוכל עליה , וכל שכן זולתו המנחמו , ורחיה מאנה הנחם נפשי (תהלים ע"ז ג') , כלומר לפי כי חפלתי התנחם מינוני , מאנה בו נפשי . ולא תתנחם הנפש עד שתרגיל בטבעה להנחם . לכן כשנאמר בנפעל וינחם , יפה מורה על ההכרח הפשוט מלד הנפש שהיא רוצה בכך בטבעה , אבל כשנאמר וינחם יורה על ההכרח על ידי דבר חמצעי המכריח , או דברי דעתו , או דברי זולתו , והוא שקר , שלפי שם הם גורמים ומסייעים , הנן מכריחים את הנפש שתתנחם וכמו שאמרנו . וכל זה באדם המנחם , או המתנחם מדעתו שהנן מוכלים בנפש ממשלה הכרחית , לא כן השם ב"ה שמלכותו בכל משלה , ובידו הרוחות והנפשות כלם ,

כשהוא ינחמנו מצבלנו ומלרותינו , יש בידו לעשותו בתוכן שהוכרח הנפש להנחם בתנחומותיו , ועל זה יתכן הפועל , בשתצב ההכרח בנפש מכח המנחם , ולכן בתוך עניה סוערה לא נחמה (ישעי' נ"ד י"א) , כאיש אשר וגו' כן אנחמכם ובירושלים תנוחמו (שם ס"ו י"ג) , שתיהן על המנחם העליון ית' , שהוא יוכל יגחמנו ב"ב , תנוחם העדה כלה , וזולת זה מלבה הנחם נפשנו . וזה ענין לא בחכמת הנפש , ולמשכיל עליו יועיל לפרש כמה מקומות שתמות , ודעת לנבון נקל .

ומה שהבדילו המשכילים הנ"ל בין נחמה על הרעה ובין נחמה על הבל , במלת על , ואמרו שלא תבוא לעולם הבל רק על הרעה . מלבד שהמקרקוק כותבים דבריהם , כי בתוך לנחמו על אביו (ד"ה א' י' כ') , לנחמו על כות (ירמי' ט"ז ז') , גם מלד הסנרת לא יתכנו , שהם בלשונות בני אדם הרבו מלין , כמו (בריינן ערעסטן) וכיוצא להסניר הדברים , אין הדבר כן כלל"ק , שהקבלנו בזה הכוונות כלן אל שרש דבר שמסתעפים ממנו , ושרשן הוא העקרים המחשבה בנפש מדבר לדבר , ומה לי אם מעתיק לותה מאבל לשמחה , או מארה לשמחה או מרעה לטובה , כלם נחמות הן , ומובנות מן הענין שנאמרו בזה , ונסמך להן מלת על שהוא כמו בעבור , לנחמו על אביו , בעבור מות אביו , לנחם על מת בעבור אבל מת , וה שמום על בהרגה מקומות , וכן וינחם ה' על הרעה , בעבור הרעה , וכן כלם . ופעמים נסמך לו מלת אל , כמו ונחמתי אל הרעה (ירמי' ד' י') , כי נחמתי אל הרעה (מ"ב י') . ופעמים סמוך לו לות מ"ס , כמו זה ינחמנו ממעשנו ומנחמנו למעלה . וכן הוי אנחם מצרי (ישעי' ג' ו"ב) , כלומר מרשע לרי לנחם מאשר חשבתי , וכן כי ינחם ה' מנאקותם מפני לוחציהם ודוחקיהם (שופט' ב' י"ח) , כלומר מעני נאקת ישרל , ינחם ה' על הרעה שלוה עליהם . ומעלה יבוא על נכון מקרא וכבל דוד לנחם אל אבשלום , כי נחם על אמנון כי מת (ש"ב י"ג ל"ט) , כי גם על אבל יונה מלת על וכמו שאמרנו . ויהי פרוסו כפשוטו שנחם מאבלו , כמו שפי' המפרשים ז"ל , אלא שברוב זה , עם כל מה שפי' עליו הרד"ק והאפודי ור"יא ז"ל ,

גם שני הפרושים הנקונים על זה בתגרות המשכילים הנ"ל
לא יצרו בעיני , ולא תרגה דנרים להשיב עליהן , רק
לודיע דבר חדש מה שירחה לי בפרושו , ואפרשנו בקלרה . המלך
דוד התאבל מאד על מות אמנון בנו , מאחר שנחם נפשו בכל
מה שנחמותו וולתו , ובכל מה שנחם עצמו מדעתו , וכעבור
הזמן ויתאבר על בנו כל הימים , לעפ"י שהפסר לפרשו על
הימים שנזכרו בפסוק שלאחריו ואבשלום וגו' ויהי שם שלש שנים
(שם שם ל"ח) , לפי פשוטו שב על כל ימי חיי דוד , שלא שכח
לעולם זה כל ימי חייו , תמיד כשעלה מחשבות אמנון על לבו
התאבל עליו . ומקץ שלש שנים לפרידת אבשלום , נעתרה
אחשבת אבלו למחשבת נקמה , שנועץ בלבו למלחמה על מלך
גשור להלחם עם אבשלום ולהרגו במשפט המלוכה , כי אמר
שהרג את אמנון הנכור לרצת את המלוכה כי הוא אחריו ,
וכעניין הרלחת גם ירצח , והיה רצוי לדוד לדונו במשפט מות ,
וסבור דוד שזו תשוב נפשו למנוחתה וינחם מאבלו , וזהו שאמר
ותכל דוד לצאת אל אבשלום , כלומר לבלות למלחמה על
אבשלום , כמו לעת צאת המלכים (ש"ב י"ח ל') , וגם הנה הוא
יוצא לקראתך וארבע מאות איש עמו (בראשית ל"ב ד') , כלומר
למלחמה , ואמר כטעם כי נחם על אמנון כי מת , שעל
ידי שהעתיק מחשבת אבלו ונצרו על אמנון כי מת , למחשבת
המלחמה עם אבשלום , מזה נחת והשקט מצערו . ומופת על
פרושנו מעשה יואב עם התקועית , שאם כפי יתר הפרושים ,
שהלך השוה שכאן שחבל המלך לאבשלום מה שעשה , ובלתה
נפשו לרחות פניו , מה הועיל יואב לתחבולה זו ? ולמה
דבריה התאם למלך קשות שיניב את נדחו , אם המלך מדעתו
נכסף לרחותו ? ולמה התחזה יואב למלך על שקבל קוכחתו ,
ונחשב בעיניו למליחות חן ושכל בעיני המלך ? ויותר מכל
כשכב לאבשלום נזה עליו המלך שלא ירחה את פניו , וזה אות
כי לא שב חרון אפו מעליו . אבל הטעם כל הדנים שהתאבל
דוד על אמנון ואבשלום בגשור , כחרים יואב , עד יעבת
המלך את אשר עשה לו , ואם לא יעבחנו יסתר עם אבשלום
עד מות המלך , ואז יבואו ירושלים וימליכוהו תחת אביו .
אבל כשראה עתה כי דוד נחם על מות אמנון ורוצה לצאת
למלחמה

למלחמה , כנין יואב כי לב המלך על אבשלום להרגו , כאמרו וידע יואב בן צרויה , כי לב המלך על אבשלום (ש"ב י"ד א') , כלומר על אבשלום לב המלך למלחם , על כן העלימו ממנו , או הוצרך לתחבולה , לפוס דברים בפי הפקועים , כי ירע הוא עלמו לפוכיח את המלך או לדבר טוב על אבשלום . והדברים פפס בפיה היו דברי לדק ומפרים ומוכחת מגולה למלך , וכבר בארנו פרפת התקועית כלה בביה פפני מפפרנו בן נעזל (חדר י"ח חלון ז' ב' נ' ד' ה') ובכללות דברנו פפ . וכאפר דוד בלדקתו קבל תוכחה זו , פלא להרגו מפני הפפק אם הרג את חמנון בפנאה , או בהפקורופות למלוך תחתיו . הפקהוה יואב למלך , ונחפב לו למליצת חן בעיניו , ולכן כפפב אבפלום לוה המלך פעל כל פנים לא ירצה את פניו מעפ פאפרנו . ולדעתי פי' זה ברור בפפ . ולומה לו מקרא הנה עפיו לחיך מקנחפ לך להרגך , ופרפנוהו למעלה . ומלא לך גפ היא כמו בעבורך , כמו לפרי לי לחי הוא , והתפעל על ההתאמנות לבקש נחמה להפכיח לעפרו . וכן נכתב על דרך המפל על הפפ ב"ה , להודיע פמבקש להטיב עמנו , כמו ועל עבדיו יתנחם . וכן ויפאן להתנחם , פלולו התאמץ לבקש מחפבות תנחומים , אולי היה מתנחפ , אלא פמלת לעפות כן מלד הפכל , מטעפ כי תרד אל בני אבל פחולה , ובפרופינו לפ' נרחפים בתרגומו . הנה נתגלגלו הדברים על דבר ונחמתי פהתעוררו עלינו , פנחמת היה רלוי לבדר עינינו , כי הפבח הזה הוא בפי כל ישראל יום יום , וכפי פבתרגומו כולל הפבח היותר גדול פחפפר לנו להלל בן את אלהי ישראל , בדרך ה' לעולפ אפן ואפן .

נפתלי הירץ וויזל :

משלי מוסר

האשה והתנין

על שפת היאר תחת אחד השיחים /
אשה יושבת ללקט פרחי צמחים /
וילד קטן בן שעשועים על שכמה /
ויעל התנין גדול ויגזול הילד מעמה .

הילד איננו / האשה במר צורחת /
ואני אנה אלך / אגרה אנכי בורחת ?
אם התשוקרה לדם בקרבך תסער /
קום אכזרי ! הנני ! קח נפשי תחת הנער .

התנין

לא כן ! גם דמו גם דמך תצילי /
אם החרש תחרישי לשמוע בקולי .
הן לדבר אמת מעודי תשוקתי /
ולשון שקר עד למאוד שנאתי /
לכן אם דבר אמרה עתרה תגידי /
האמיני בי ! ארת נפש בנך תפדי .

האשה

אויה לי ! עתה ידעתי רוע לבבך /
אך שלום בפיך / ומרמה בקרבך .
איך יאמרה תחפץ מני / ושקר גורלי ?
הלא ידעה / זדון ! כי דרך נשים לי ? —

התנין

פותה ! הילכי הילד / חלא אמרה דברת — !